

Sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner i høyere utdanning

REFERANSER:

Rodríguez-Hernández, C. F., Cascallar, E. & Kyndt, E. (2020). Socio-economic status and academic performance in higher education. *Educational Research Review* 2020(29):1-24. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2019.100305>

Dagens studentpopulasjon representerer større variasjon i sosioøkonomisk status enn tidligere. Har dette noe å si for hvor godt de klarer seg i studiene? Resultatene fra denne kunnskapsoversikten, viser et positivt, men svakt forhold mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner. I tillegg finner studien at akademiske prestasjoner forut for universitetsstudiene, universitetserfaring og studentens bi-jobb er sterkere relatert til akademisk prestasjon enn sosioøkonomisk status.

Bakgrunn

Mangfoldet blant studenter som søker seg til høyere utdanning, har økt de siste årene med tanke på sosial, kulturell og økonomisk kapital, samt alder, nasjonalitet, tidligere utdanning og tidligere akademiske prestasjoner. Denne studien presenterer en systematisk kunnskapsoppsummering av 42 studier som har undersøkt forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon i høyere utdanning.

Formål

For å forstå utviklingen blant studenter og den økende forskjellen i sosioøkonomisk status er det gjennomført flere studier som har sett på forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon. Samtidig finnes det flere grunner til å undersøke forholdet ytterligere. For det første har forskning på temaet oftest brukt sosioøkonomisk status som en kovariat¹ istedenfor å undersøke den som en faktor som kan predikere (forutsi) studenters akademiske resultater. Om en bruker sosioøkonomisk status til å predikere studenters akademiske erfaringer og utfall, kan utdanningssektoren få en bredere og dypere forståelse for hvordan sosioøkonomisk status påvirker akademiske prestasjoner hos studenter. Slik kunnskap kan være nyttig for å kunne håndtere det økende mangfoldet i studentpopulasjonen på en best mulig måte. For det andre har tidligere studier på temaet fokusert på å kalkulere effektstørrelsen² (ES) på forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon. Dette kan ha ført til at man har ignorert påvirkningen fra andrepåvirkningsfaktorer. For det tredje kan man argumentere for at forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon i høyere utdanning påvirkes når andre variabler tas med i betraktningen. Dermed blir det utilstrekkelig å utforske studenters akademiske prestasjoner som resultat av en enkelt faktor, som sosioøkonomisk bakgrunn.

¹ **Kovariat:** I statistikk: En sekundær faktor (variabel) som kan påvirke resultatene i en studie.

² **Effektstørrelse:** Betegner hvor uttalt eller markant en forskjell eller sammenheng er.

Denne systematiske kunnskapsoppsummeringen³ har som mål å fylle kunnskapshullet i litteraturen om forholdet mellom akademiske prestasjoner og sosioøkonomisk status blant studenter i høyere utdanning. Kunnskapsoppsummeringen gjøres ved bruk av et mixed-methods⁴ forskningsdesign og involverer derfor både en kvalitativ analyse (her: summativ innholdsanalyse⁵) og en kvantitativ analyse (her: metaanalyse⁶) av de inkluderte studiene.

Denne systematiske kunnskapsanalysen første forskningsspørsmål (1) er: Hvordan måles sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon i høyere utdanning? Studiens andre mål er å bestemme hvordan andre faktorer påvirker (medierer) forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon i høyere utdanning. Dermed stilles følgende todelte (2a, 2b) forskningsspørsmål: (2a) Hva er forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon i høyere utdanning? (2b) Er forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon i høyere utdanning mediert av studentens (i) tidligere akademiske prestasjoner, (ii) universitetserfaring, og/eller (iii) jobbstatus?

Inkluderte studier

Det siste søket etter relevante studier ble utført i 2017. Utvelgelsen fulgte tre inklusjonskriterier:

1. Studien måtte publisert etter 2000
2. Studien måtte være empirisk⁷ og undersøke akademisk prestasjon i høyere utdanning
3. Studier måtte eksplisitt undersøke forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon

Følgende studier ble ekskludert fra kunnskapsoppsummeringen:

- Studier med fokus på spesifikke undergrupper av studenter (f.eks. funksjonshemninger)
- Studier med fokus på læringsstrategier
- Studier med fokus på aldersforskjeller
- Studier med fokus på kjønnsforskjeller
- Studier med fokus på etniske forskjeller

42 studier ble inkludert i den systematiske kunnskapsoppsummeringen. Studiene er utført blant annet i Colombia, Storbritannia, USA, Australia, Frankrike og Irland.

---

³ **Systematisk kunnskapsoppsummering/-oversikt:** En systematisk kunnskapsoppsummering tar utgangspunkt i et klart definert forskningsspørsmål eller mål og bruker systematiske og eksplisitte metoder for å identifisere, velge ut og kritisk vurdere relevant forskning, samt for å samle inn og analysere data fra studiene som er inkludert i oppsummeringen. Kunnskapsoppsummeringen resulterer ofte i en systematisk kunnskapsoversikt, som regel en artikkel eller en rapport, som gir en oversikt over temaet eller svar på forskningsspørsmålet.

⁴ **Mixed-methods-studie:** En studie som kombinerer ulike former for datainnsamling, data, eller dataanalyser.

⁵ **Summativ innholdsanalyse:** Analyserer hvordan ord, begreper eller innhold brukes (implisitt eller eksplisitt) i en bestemt kontekst.

⁶ **Metaanalyse:** Statistiske teknikker i en systematisk oversikt for å integrere resultatene av inkluderte studier i den systematiske oversikten.

⁷ **Empiriske studier:** Betegner studier og resultater som er basert på forsøk eller observasjoner og ikke bare resonnering eller logikk.

Resultat

Resultatene knyttet til det første forskningsspørsmålet (1) viser at sosioøkonomisk status blant studenter i høyere utdanning i de 42 inkluderte studiene måles i henhold til fem kriterier:

1. foreldres (mors/fars/begges) utdanningsnivå: målt fra kun grunnskole til doktorgrad
2. foreldres jobb: målt etter type arbeid (fra arbeidsledig til bedriftseier), jobbens ferdighetskrav, jobbens krav til utdanning
3. inntekt: målt på en skala fra lav til høy inntekt, samt om studentene får finansiell hjelp eller får subsidiert lunsj mens de går på universitetet
4. husholdningens ressurser: målt som studentens tilgang til datamaskin, internett og bøker relatert til studiene, samt antall individer i husholdningen
5. nabolagets ressurser: målt etter nabolagets sosioøkonomiske ressurser (fra dårlige til gode) og grad av urbanisering

Sosioøkonomisk status ble altså målt på tre nivåer: på individnivå (1–3), på familienivå (3, 4) og lokalsamfunnsnivå (5).

Den systematiske kunnskapsoppsummeringens andre hovedresultat (forskningsspørsmål 2a, 2b) tok for seg hvordan man definerer og måler akademiske prestasjoner i høyere utdanning. Den summative innholdsanalysen viste at «akademiske prestasjoner i høyere utdanning» ble brukt om akademiske prestasjoner både forut for, i og etter studieløpet. Som følge av den summative innholdsanalysen kategoriseres anvendelsen av begrepet «akademiske prestasjoner i høyere utdanning» i sammenheng med studieløpet og etter endt studieløp som følgende:

1. akademiske resultater i høyere utdanning: enkeltkarakterer, gjennomsnittskarakterer, antall studiepoeng og rangering
2. kompetanser i eller ved utgangen av studieløpet: resultater på for eksempel prøver som tester generelle kompetanser (for eksempel evne til kritisk tenkning eller kvantitativ resonnering), skriftlige morsmålsprøver, engelskprøver eller opptaksprøver for medisinstudier
3. utholdenhet: gjennomføring, det vil si frafall, rangering ved gjennomføring og/eller oppnådd grad og krav til denne

Anvendelsen av begrepet «akademiske prestasjoner i høyere utdanning» i sammenheng med opplæring før opptak ved universitetsstudier kategoriseres som følgende i den summative innholdsanalysen:

1. akademiske resultater i videregående utdanning: prøvekarakterer (enkeltfag), standpunktkarakterer (fagområde) og gjennomsnittskarakterer.
2. kompetanser ved inngang til universitetsstudier: resultater på opptaksprøver ved universiteter
3. utholdenhet: rangering ved inntak og antall år/fag repetert i videregående skole

Samlet sett brukes altså begrepet «akademiske prestasjoner i høyere utdanning» både om studentenes akademiske resultater ved utgangen av videregående opplæring, om deres kompetanser ved inngangen til universitetsutdanningen, om deres resultater og kompetanser i og ved utgangen av studieløpet, og om deres utholdenhet.

Den summative innholdsanalysen av forholdet mellom sosioøkonomisk bakgrunn og akademisk prestasjon viser at studiene bruker tre beskrivelser av sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner: signifikant og positiv, signifikant og negativ og ikke-signifikant.

25 av de 42 inkluderte studiene fant en signifikant og positiv sammenheng (høy sosioøkonomisk status henger sammen med bedre akademiske prestasjoner), seks studier fant en negativ sammenheng (lav sosioøkonomisk status henger sammen med dårligere akademiske prestasjoner) og 12 studier fant ingen sammenheng. Artikkelforfatterne påpeker at forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner er mer nyanserte enn det som framgår her. For eksempel viste én studie at studenter som kom fra offentlige skoler gjorde det bedre enn studenter fra private skoler. Begrunnelsen som gis, er at studenter fra lavere sosioøkonomiske kår opparbeidet seg en utholdenhet som de fra bedre kår ikke opparbeidet seg. En annen studie viste at det var mindre sannsynlig at studenter med svært gode karakterer i biologi, kjemi og fysikk i videregående skole ville bli en del av universitetets frafallsstatistikk. Metaanalysen kalkulerte den gjennomsnittlige effektstørrelsen på tvers av 29 av de 42 inkluderte studiene knyttet til forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner (2a) og forholdet mellom medierende faktorer og akademiske prestasjoner (2b). Resultatet av metaanalysen viser en svak, men signifikant ($ES = .06$) sammenheng mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner.

Når det gjelder virkningen av de tre medierende faktorene identifisert gjennom den summative innholdsanalysen ((i) tidligere akademiske prestasjoner, (ii) universitetserfaring, og/eller (iii) jobbstatus), identifiserte den summative innholdsanalysen fem mulige medierende faktorer blant de 42 studiene: gjennomsnittskaracter, standardiserte inntaksprøver, inntaksrangering, strykkarakter i videregående skole og retning i videregående utdanning. Innholdsanalysen indikerer at det var en sterkere sammenheng mellom gjennomsnittskaracter og akademiske prestasjoner enn mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner.

Den systematiske kunnskapsoppsummeringen viser at forholdet mellom de ovennevnte faktorene og akademiske prestasjoner i høyere utdanning var sterkere enn forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner, samt at sistnevnte forhold var svakt. Forskerne peker på at selv om forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner er svakt i høyere utdanning, er det sterkt i grunnopplæringen. Dette kan bety at elever fra dårligere sosioøkonomiske kår faller ut av utdanning etter endt grunnopplæring, og at de som klarer å komme seg inn i et studieløp på universitetsnivå, allerede har forsert sosioøkonomiske hindre og derfor klarer seg like bra i høyere utdanning som deres mer velstående medstudenter. Den medierende faktoren som ble funnet å ha sterkest relasjon til akademiske prestasjoner var akademiske prestasjoner før inngangen til universitetsstudier, etterfulgt av akademiske prestasjoner på universitetsnivå og foreldres jobbstatus.

Videre peker kunnskapsoppsummeringen på at studier av sosioøkonomisk status bør involvere de fem parameterne som denne studien anvender: (1) foreldres (mors/fars/begges) utdanningsnivå, (2) foreldres jobb, (3) inntekt, (4) husholdningens ressurser og (5) nabolagets ressurser. Akademiske prestasjoner anbefales også målt etter de parametrene som er brukt i denne kunnskapsoppsummeringen: (1) akademiske resultater, (2) kompetanser og (3) utholdenhet både forut for og under høyere utdanning.

Artikkelforfatterne påpeker først og fremst at forskningsfeltet må velge mer robuste analytiske teknikker i undersøkelser av akademiske prestasjoner i høyere utdanning. Dernest understreker artikkelforfatterne at det svake forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner ikke er ensbetydende med at man bør ignorere eller overse den økende mengden studenter med lavere sosioøkonomisk bakgrunn i høyere utdanning. Fordi akademiske resultater i studieløpet har sterkere sammenheng med studenters akademiske prestasjoner før inngangen til studiene, anbefales det at man vurderer å tilby forberedende kurs for blivende studenter fra lavere sosioøkonomiske lag for å forberede dem på det som venter dem i studiene. Slike kurs kan omfatte leseferdigheter, tallforståelse, kommunikasjon og kritisk tenkning.

For der andre fant denne systematiske kunnskapsoppsummeringen at påvirkningen av universitetserfaring på akademiske prestasjoner er større enn påvirkningen av sosioøkonomisk status på akademiske prestasjoner. Kunnskapsoppsummeringen viser at kvalitet på for eksempel forelesningssal/klasserom, hyppighet av og kvalitet på undervisningen, følelse av tilhørighet og integrering i universitetslivet, samt støtte fra medstudenter, er faktorer som kan bidra til at studenter med lav sosioøkonomisk status bedre tilpasser seg universitetslivet og studier. For det tredje fant denne systematiske kunnskapsanalysen at jobbstatus har en medierende rolle i forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademisk prestasjon. Stort sett vil det å ha en jobb ved siden av studiene ha en negativ innflytelse på studentens akademiske prestasjoner, men studenter som har en deltidsjobb som er relevant for studiene, ser ut til å gagne på dette. Det å ha en faglig relevant deltidsjobb kan både være en måte for studenter med lav sosioøkonomisk status å dekke finansielle behov, men også en måte for dem å utvide deres akademiske erfaring.

Implikasjoner

Resultatene av denne systematiske kunnskapsoppsummeringen indikerer at forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner i høyere utdanning er positivt, men svakt. Om man ser kritisk på dette, kan man stille spørsmål om denne sammenhengen i det hele tatt er viktig å analysere i sammenheng med høyere utdanning. En viktig implikasjon som den systematiske kunnskapsoverikten peker på, er relevansen av å studere andre faktorer og deres innvirkning på akademiske resultater blant studenter i høyere utdanning. Det er derfor viktig å forfine måleverktøyene i sammenheng med studier av sosioøkonomisk status, samt å forfine definisjonene og operasjonaliseringen av andre modererende faktorer, som dem nevnt her. Videre kan det være hensiktsmessig å utforske hva som skjer i forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner hos studenter med lav sosioøkonomisk status som velger å fortsette studiene videre til høyere universitetsgrad etter fullført bachelorgrad. Man ser at majoriteten av studenter med lav sosioøkonomisk status velger å gå ut i arbeid etter endt bachelorgrad, mens studenter med høyere sosioøkonomisk status velger å fortsette med studier på høyere nivå (master-/doktorgrad). Til slutt anbefaler denne systematiske kunnskapsoppsummeringen at framtidige studier benytter framgangsmåter som tar i bruk nevralt nettverk⁸ for å få en mer omfattende forståelse av forholdet mellom sosioøkonomisk status og akademiske prestasjoner i høyere utdanning.

---

⁸ **Nevralt nettverk:** Bruken av ikke-lineær statistikk i mønstergjenkjennelesproblemer. Nevrale nettverk kan brukes til å utvikle kliniske prediksjonsregler (clinical prediction rules). Teknikken identifiserer de prediktorer som har sterkest sammenheng med utfallene av interesse som hører hjemme i en klinisk prediksjonsregel og de som kan utelates fra regelen uten å miste prediksjonsstyrke.